

„Майстерня пісні“ досліджує традицію через роботу з голосом та співом у театрі. Мистецьке об'єднання було створено 2003 року співпрацею режисера та методолога Сергія Ковалевича та співачки, актриси та педагога Наталки Половинки. Нещодавно Сергій та Наталка повернулись з двотижневої подорожі по Європі під час якої вони проводили майстер-клас у Центрі культурних та театральних досліджень Єжи Гротовського (м. Вроцлав) та представляли „Майстерню Пісні“ на одному з кращих міжнародних театральних фестивалів, присвячених голосу – „GIVING VOICE“ (Англія, Аберіствік). Саме це стало приводом нашої розмови з Наталкою.

М. – Розкажіть трохи, що таке „Майстерня Пісні“?

Н. - Майстерня – це мистецький цех, освітня територія і міжнародний комунікативний центр, пов'язаний з дослідженням традиції на території театру.

М. – Що ви робили протягом цієї поїздки ?

Н. – У Польщі ми проводили варшават. В Англії це також був майстер-клас та моновистава „Квітка-Невіста“.

М. - У центрі Гротовського варшавати тривають безперервно?

Н. - Так.

М. - Хто бере в них участь?

Н. - Дуже-дуже різні люди. Але вони в той чи інший спосіб мають відношення до мистецтва та культури. Для західної культури це певний тип освіти.

М. – Що нового ви відкрили для себе на фестивалі «GIVING VOICE» як співачка?

Н. – (сміється) Я нарешті побачила, у який файл мене можна „покласти“. У них це називається „натуральний голос“.

М. – Як це?

Н. - Виріс цілий ряд людей, які не є, як це називають фольклористи, „автентичними виконавцями“, і разом з тим не можуть себе назвати „вторинними“. Хто ми є на дереві Традиції? Омела, штучне утворення, що не має відношення до дерева, чи ми продовження цього дерева?

Це хитро. Зараз, наприклад, пішла мода на український старовинний одяг. Модельний бізнес черпає ідеї у вишивках та килимах. Чи радіти тому, що ми скуповуємо старі костюми на базарах? Я не знаю. Це така данина моді. Нещодавно хтось сказав, що „культуру в Україні творять дрібка, може з десяток людей. Я думаю, що ці люди, насправді, вони безіменні. Ми їх переважно не знаємо. Хтось з них живе у глибокому селі. Живе така людина, як ріка. Всі великі ріки завжди починаються десь у лісах з малесенького джерельця. Корінням іде аж звідти, і досягає світового океану, впирається чолом у світовий океан і доживає свої літа. Насправді, одне питання: їй богу, якщо раніше я думала, що ми, працюючи з піснею, несемо якусь свою місію, то тепер я не знаю...

Знаєте, що дивно: люди хочуть їхати сюди. Тому що тут є щось таке, чого в Європі не має, що вони шукають десь дуже далеко в світі. З іншого боку, мені здається, що у нас не має можливості відкрити себе інакше, ніж їхніми очима. Побачити, що у нас є доброго, і які ми при цьому ледачі, вайлуваті, поверхово-романтичні. В Європі завдяки великій швидкості це просто не приживається, а у нас вкоренилось дуже міцно. Після цього розумієш, чому у нас такий театр. У нас все приблизно, все з купою емоцій, почуттів. Щоб перенести один предмет, переставити світло, треба стільки пережити, порадитись, перекурити, потім поставити пиво, щоб це було зроблено.

В Англії у мене було всього дві години перед виставою, і в мене залишилась година мого вільного часу. Вони за годину помалювали підлогу, виставили світло, при чому точно, красиво. Ніде в світі у мене не було такого ідеально чистого простору. Я не бачила такого ніде: з 9 до 4 тривають воркшопи, потім лекції - класні лекції людей практики, і потім кожний вечір дві вистави. Маса народу, і цього не помічаєш. Адміністратори ходять красиві, веселі та усміхнені. І при тому на фестивалі зовсім не має тусовочної атмосфери. Ми маємо віднаходити точки спілкування зі світом.

М. - Здається, „Майстерня Пісні“ успішно це робить: минулого року ви взяли участь у трьох міжнародних фестивалях в Польщі та Німеччині?

Н. – Так. Зараз у нас зав'язалась співпраця з центром Гротовського у Вроцлаві. У Уельсі Центр театральних практик існує при університеті. Мені дуже подобається, що у них художня і освітня територія існує поруч. Цей фестиваль робить акцент на голосі як на носії традиції. Ми співпрацюємо з ними вже в третє. У них дуже класна команда. Вони збирають людей з цілого світу. Коли сидиш в Україні, здається, що театру не має. Але люди, яких ми зустріли цього року в Німеччині і у центрі Гротовського... Зараз виникає новий ґрунт молодих театрів. Молодих, дуже різних за своїми засобами, і дуже класних. А те, що мене хвилює зараз: група з якою ми працювали в Англії – вони хочуть приїхати до нас вчитися далі, і робити якусь спільну роботу. Молодь з Вроцлава теж хоче приїхати сюди. Думаю, що ми можемо створити у Львові центр, подібний до Вроцлавського центру Гротовського.

М. – Що для цього потрібно?

Н. – Все впирається у мінімальні кошти і приміщення, якого ми досі не маємо. Приміщення – це певна енергія. Воно повинно бути ясне та чисте. Коли ти приходиш на чужу територію, ти зустрічаєшся з усіма проблемами, колективів, які там працювали до цього і перепрацьовуєш їх через себе. Це дуже тяжко. Крім того, команда має працювати хоча б на мінімальній ставці. Можна шукати кошти, але коли ти шукаєш кошти на все-все, тобі не залишається часу на творчість. Я стала менше співати через те, що на повну катушку займаюсь продюсерством. Але мусиш робити художній продукт на високому рівні. Так що, запрошуємо до співпраці всіх, хто хоче робити щось розумне, амбітне, красиве. Не романтичне. Ми весь час підмінємо „духовність“ „душевністю“. Я вже боюсь цього слова, бо насправді – ця вся наша якість творчого, вона душевна.

М. – Як це можна подолати?

Н. – Це тільки нами поміняється - в тобі, в мені. На території однієї людини. Коли я щось вирішу, ти щось вирішиш, тоді щось зрушиться.

М. - У буклеті фестивалю „Giving voice“ написано, що темами вашого варшавату були „Спів як технологія зв'язку особистого та сутнісного; робота з голосом в акустичній даності простору та ситуації; Пісня, як образ голосового переходу, проявлена мова і вислів сутності людини“. Як проходять ваші заняття?

Н. - Зранку тренінг, друга частина - робота з піснями, третя - це етюди та рефлексії.

М. - Що можна встигнути з новою групою за 3-4 дні роботи?

Н. - Просто поставити кожну людину перед своїм питанням. Щоб вона опинилась перед собою. Світ швидко міняється, спустошується. Вони зрозуміли, що вони гарні люди з великими питаннями до життя, на які їм ніхто не дасть відповіді. По-друге, вони стали перед фактом, що в них є непізнана, схована від всіх і від них самих зона дару, якій треба навчитися служити. Взагалі, бачити це. По-третє, відкриваєш глибше сам пласт життя, і люди розуміють, що вони потребують жити глибше, більше. Ти бачиш, що в тобі живе інша людина, якою насправді ти не живеш. Тобі показується, як ти можеш робити так, щоб своїми руками прокладати собі в цьому житті стежку, щоб ти міг жити своїм життям. Жити там, де є твій дар. Тільки це є художня творчість - момент проявлення божого дару, коли він починає проступати. Чому так всі - і ця група, яка була в

Англиї, і яка була в Польщі - настільки, з одного боку, зворушені, з іншого - збиті з пантелику? В Англії дуже серйозно задають питання: „Як далі жити?“. В останній день Юлія з Німеччини каже: „У мене є питання: Як я маю з цим всім далі жити?“ Перед тим в Донецьку мені наймолодша дівчинка в групі каже: „Я розумію, я тішуся, я лечу на зустріч цьому, бо коли ми так працюємо, я лечу на зустріч собі. Але я відразу вдаряюся у запитання: „А як я буду з цим жити там назовні? Це потрібно?“ І тут стає питання : „Кому потрібно?“ Якщо це потрібно тобі, ти знайдеш як з цим жити. Але суть в тому, що людина може дуже довго займатися театром, бути успішною в бізнесі, і не розуміти, чому їй щось не дає дихати? Чому всередині сумно?

Якщо говорити простіше, цей майстер-клас - „Вінець драми“ до самої драми, насправді, ще не доходить. Ми досить ослаблені і мужності на повні очі подивитися у власну драму в людях ще не має. Тому, звичайно, для серйозної роботи потрібний довший час. Завше в кінці є таке почуття, що ти би мав якимось ще допомогти людям, але так не буває. Я пам'ятаю, як я приїхала від Гротовського: поряд з радістю відкриття себе був такий розпач! „Чекай-чекай, а як з цим далі?“ Все довкола зовсім інакше, довкола все отруює, тебе. Як з цим бути?

Але ми їм дали можливість продовження спілкування. Вони всі мають контакти.

М. - Чому виникає такий „розрив“, чому людина має здійснити таке зусилля, щоб заспівати, і чому їй потім так важко жити з цим в світі?

Н. - Починаючи з 17 століття ритуальна пісня та Ірмос – давній духовний напів почали зникати. Почали виникати ліричні пісні. Лірична пісня – драматична. Ірмос та ритуальна пісня – пісня цілісної людини. Вона не може співатися нецілісною людиною. Ритуальна пісня не знає неможливості, вона здійснює, уможлиблює якийсь процес. Так само Ірмос - це спів з джерела віри. Це людина віруюча співає хвалу Господу. Починаючи з 17 століття, світ почав мінятися. Весь пізніший спів церковний – у ньому дуже багато драми. Музика Березовського, Бортнянського, Веделя, яка прийшла у церкви, в ній дуже багато драми, неможливості, жалю. Тому що це дійсно „музика“. За визначенням. Це інший спосіб мислення - це плач Адама, вигнаного з Едему. Духовний напів – це спів-подяка Адама Господу. Так само, ритуальні пісні: це може бути плач, це може бути крик, але він призначений для зцілення. Він викрикується людиною, яка не може жити нецілісною. Виникає якісь розлом - виникає спів, і знову виникає цілість. Пізніше почала виспівуватись драма, виспівуватись неможливість (щось що йде з життя): втрачене кохання, неможливість бути з мамою, прощання з родом. Культура почала з'являється як оформлення неможливості дістатися до джерела. Не як спосіб дійти до джерела, не як дорога, яка провадить, а як «оспівування неможливості». Ще пізніше те цільне, що передавалось з рук в руки в поезії, музиці, літературі, живописі, театрі свідомо почало нищитись.

М. – На вашу думку можна сьогодні говорити про існування традиції в сучасному українському театрі?

Н. - Останнім, хто ніс традицію у нас у театрі був Курбас. Так, людину вбили, але, насправді, хто тобі не дає можливості сьогодні допитатися у Курбаса, у Гротовського чи Гурджієва: „чому вони почали займатися театром саме так?“

Сьогодні ми маємо можливість допитатися, у нас ще є живі люди, які несуть цілість. В Європі вони не мають такої можливості. Вони їздять по всьому світі і шукають бабців, думаючи, що вони рятують Традицію. Її не можна врятувати. Можна врятувати лише себе. Врятуєш себе – врятуєш Традицію. А так, поїхати, записати і думати, що ти це вже дослідив?... Їдуть за іншим! Уявляєте, їде польський театр у грузинське село, чи, як Діта ..... розповідає, що десь на Балканах у самій розщелині, до якої нічим не можна дістатися є малесеньке село. Їх довезла туди якась вантажівка, вони щасливі, що потрапили туди і записали, але спитай Діту: „А що ти взяла від цих людей? А ти де сьогодні?“ Це жорстке питання. Людина буде втікати від нього, але є тільки питання: „А ти можеш бути деревом?“

Можна звинувачувати радянську владу, культуру, яка склалася до нас, контекст, у якому ми живемо, погану економіку і через це дешеvu попсу - „одноразовість“ культури. Але чи мені стає легше від того, що я ставлю ці питання? Так, я вчилася у радянській школі, у певній консерваторії, але що грішити, коли ціле життя Господь послав мені дуже добрих вчителів. У кожного була бабця, дід, він зустрівся з людиною, яка переказувала цей досвід. Потім, тобі обов'язково зустрічалися вчителі, які підказували, як вміти це взяти, що це може і мусить жити сьогодні, і без цього у людини не лишається нічого. На це є можливість. Казати: «не має коштів», «не має приміщення»? Немає, це факт. Але це не перше питання! Спочатку треба запитати себе: „Чому ми дозволяємо собі бути такими лінивими?“ Ми всі кажемо, що в Україні театру не має і спокійно з цим змиряємося. Чи була сприятлива ситуація для Арто, для Гротовського, для Курбаса? Це завжди був виклик. Якщо у нас щезають постаті, щезають велетні-актори, це тільки проблема особистості.

Розмовляла Марія Коротченко